N°. 302. 1850.

NEDERLANDSCHE STAATS-COURANT.

JE MAINTIENDRAI

De prijs dezer Courant, franco per post, is f 21 in het jaar, f 6 om de 3 maanden, en 25 cents voor afzonderlijke nommers.

ZATURDAG 21 DECEMBER.

De prijs der advertentiën is 25 cents voor den regel bij iedere plaatsing, buiten de zegelgelden en briefporten.

Bij deze courant behoort geen bijvoegsel.

NEDERLANDEN.

Bij Koninklijk besluit van den 14den December 1850, n°. 42, is aan den gepensioneerden luitenant-generaal der armée *J. W. Verkouteren* vergunning verleend tot het aannemen en dragen der versierselen van ridder der orde van het Legioen van Eer, hem door den President der Fransche republiek geschonken.

Bij Zijner Majesteits besluit van den 16den December 1850, n°. 53, is benoemd tot plaatsvervanger van den kantonregter te Vollenhove, *B. Warnaars*, ontvanger der directe belastingen aldaar.

Bij Koninklijk besluit van den 19den December 1850, n°. 96, is aan den gepensioneerden kapitein *G. J. Raebel*, gediend hebbende bij het wapen der infanterie in Oost-Indie, vergunning verleend tot het dragen van de uniform van dat wapen.

De Minister van Finantien, ter voldoening aan het Koninklijk besluit van 14 Mei 1841 (*Staatsblad* n°. 4) brengt ter kennis van de belanghebbenden, dat de vaartuigen dienende voor de in- en uitklaringen beoosten de *Engelsmansplaat* en op het *Uithuizerwad* bewesten de *Wadden* op de hoogte van *Warffum*, op den *vijftienden November* aanstaande zullen verzeilen, het eerste naar *Oostmahorn* of in geval van nood naar *Ezumazijl* en het tweede naar *Zoltkamp*, en dat alzoo van gezegd tijdstip af tot nadere bekendmaking toe, de klaring der schepen langs of over de *Wadden* inkomende of uitgaande, op de volgende wijze moet geschieden:

1°. aan het vaartuig onder *Oostmahorn* of *Ezumazyl*, voor de schepen van de zijde van *Dockumerzyl* en verder regtstreeks naar zee, of langs de *Wadden* uitgaande of omgekeerd inkomende, mitsgaders (zoolang hetzelve zich te *Oostmahorn* kan ophouden) voor de inkomende schepen, bestemd naar *Groningen* of het *Rijddiep*;

2°. aan het vaartuig aan de *Zoltkamp*, voor die van *Groningen* of langs het *Rijddiep* naar zee of langs de *Groninger Wadden* uitgaande schepen, alsmede van de aldaar uit nood binnenvallende schepen, gelijk ook voor de zoodanige, welke, inkomende en bestemd naar *Groningen*, het vaartuig niet meer onder *Oostmahorn* mogten hebben aangetroffen.

's Gravenhage, den 4den November 1850.

De Minister voornoemd,
VAN BOSSE.

VERSLAG *van de Commissie, benoemd bij Koninklijk besluit van den 30sten Mei 1850, n°. 11, tot afneming van het examen van hen die op een der hoogescholen of athenaea wenschen toegelaten te worden, uitgebragt aan Zijne Excellentie den heer Minister van Binnenlandsche Zaken, den 12den November 1850.*

De Commissie tot afneming van het zoogenaamde staats-examen, ingesteld bij Koninklijk besluit van 23 Mei 1845 (*Staatsblad* n°. 25), is volgens art. 7 van genoemd besluit verpligt, om na den afloop harer jaarlijksche zitting een verslag daarvan aan den heer Minister van Binnenlandsche Zaken in te zenden.

De Commissie, aan welke voor het loopende jaar deze werkzaamheden werden opgedragen, heeft gemeend, naar aanleiding der wijziging bij Koninklijk besluit van 1 Julij 1850 (*Staatsblad* n°. 36), in den aard en het doel van het examen aangebragt, in verband met Uwer Excellenties missive van den 29sten Julij 1850 *L. B.*, bij het opmaken van haar rapport eenigzins te moeten afwijken van den weg door hare voorgangsters tot dusverre gevolgd. Zij heeft vermeend het best aan de inzigten van Uwe Excellentie te zullen beantwoorden, door met eenige meerdere uitvoerigheid hare bevindingen mede te deelen, en daarbij ook die punten ter sprake te brengen, welke, geheel in verband staande met het besluit van 1 Julij jl., uit den aard der zaak in de verslagen der vroegere Commissien niet konden behandeld worden: zij heeft zich ten doel gesteld met bescheidenheid, maar tevens met die vrijmoedigheid die het belang der zaak schijnt te vorderen, de verschillende gevoelens harer leden aan Uwe Excellentie kenbaar te maken.

De Commissie laat de volgende opmerkingen van algemeenen aard voorafgaan.

In eene voorloopige vergadering, op den 31sten Julij gehouden, waarbij al de leden der Commissie tegenwoordig waren, werd de wijze waarop het examen zoude plaats hebben, en de verdeeling der onderscheidene vakken tusschen de examinatoren in overweging genomen en vastgesteld. Wat het eerste punt aanbelangt, zoo werd na eenige discussien goedgevonden, om, met afwijking van de gewoonte door de vorige Commissien gevolgd, de voor het dagelijksch examen bestemde jongelingen in twee- of drietallen te vereenigen, en alzoo te examineren. Terwijl bij alle vroegere gelegenheden ieder examinator zich telkens slechts met een enkel individu te gelijk bezig hield, moest, als noodwendig gevolg daar van, het onderzoek op eene voor de examinatoren evenzeer als voor de jongelieden hoogst vermoeijende wijze gerekt worden. De verslagen van vroegere Commissien leveren dan ook het bewijs op, dat de examina slechts met eene korte tusschenpoozing meestal gedurende 8 of meerdere uren voortgezet werden, en men vindt in enkele dier verslagen gezinspeeld op de nadeelige uitwerking welke eene zoo lange inspanning bij vele jongelieden moest te weeg brengen. Eene wijziging ten dezen opzigte in de inrigting van het examen werd te dringender gevorderd, dewijl het getal jongelieden die voor dit jaar zich daartoe aangegeven hadden, merkelijk grooter was dan in vroegere jaren, en alzoo, wilde men de vroegere wijze blijven volgen, noodzakelijk meer tijds vereischen zou. Nu is de Commissie, na den afloop der examina, tot de overtuiging gekomen dat de thans door haar gevolgde methode, waarbij telkens 2 of 3 jongelieden gezamenlijk gedurende één uur in ieder vak onderzocht werden, zoo zij misschien niet toelaat den geheelen omvang der kennis van enkele examinandi van uitstekende bekwaamheid te peilen, zekerlijk even goed in staat stelt, om het gehalte der kennis bij ieder hunner te beoordeelen, als een korter onderzoek aan ieder persoon afzonderlijk gewijd, dit kan doen.

Wat het tweede punt, de verdeeling der vakken waarin geëxamineerd werd, aanbelangt, daaromtrent werd overeengekomen dat de heeren *de Vlaam* en *François*, die met de mathematische vakken belast waren, *beiden alle* examinandi onderzoeken zouden, de een in de reken- en stelkunde, de ander in de meetkunde, telken dage zich in die vakken afwisselende, en dat verder het Latijn aan den heer *Hermans*, het Grieksch aan de heeren *Ekker* en *Plutjgers*, de Nederduitsche taal en stijl aan den heer *Engelen*, de geschiedenis en aardrijkskunde aan den heer *van Hoëvell* zouden opgedragen worden.

Deze verdeeling leverde geene bezwaren op dan alleen voor zoover het Grieksch aanbelangt. De heeren *Ekker* en *Plutjgers* zijn beide door de eigenaardige inrigting der gymnasien, waaraan zij werkzaam waren, sedert jaren uitsluitend of bijna uitsluitend met het onderwijs in het Grieksch belast.

De beide heeren maakten dus groot bezwaar in een ander vak te examineren. Twee wegen nu waren er om dat examen te regelen: òf dat de beide heeren gezamenlijk alle jonge lieden zouden examineren, òf dat elk hunner de helft voor zijne rekening nam.

In het eerste geval zou men, bij verschil van opinie, hebben moeten transigeren, en òf een oordeel uitspreken, dat eigenlijk niemands oordeel was, òf wel een oordeel dat slechts het oordeel van een hunner was, als dat van beide voorstellen. In het tweede geval liep men gevaar, dat de eene helft van de examinandi met eenen anderen maatstaf werd gemeten dan de andere helft.

Men heeft echter, na rijp overleg, dit laatste gekozen, begrijpende dat het beter was, het oordeel over den geëxamineerde onbewimpeld als oordeel van een enkel persoon op te geven, dan er door eene fictie de waarde aan te hechten, die het eenparig oordeel van twee personen hebben zou. Of en nu werkelijk een verschillende maatstaf is gebruikt, en hoe dit gewerkt hebbe bij de beoordeeling van de vorderingen in het Grieksch der verschillende geëxamineerden, naar mate zij door den heer *Ekker* of door den heer *Plutjgers* zijn onderzocht en beoordeeld geworden, zal hieronder blijken, als die heeren hunne bevindingen, en de gronden waarop hun oordeel steunt, zullen openleggen. In den regel is dan ook de hierboven opgegeven verdeeling der vakken bij het examen gevolgd, en men is daarvan alleen in zoover afgeweken als zulks gevorderd werd door het reeds vroeger aangenomen en ook thans gevolgde beginsel, volgens hetwelk de examinatoren zich bleven onthouden van het onderzoek hunner eigene leerlingen of bijzondere bekenden.

Door de verpligtende zorg der stedelijke regering van *Leyden* waren de stads-gehoorzaal en aangrenzende localen ten dienste van het examen ingerigt en beschikbaar gesteld, en de Commissie volbrengt eenen aangenamen pligt door aan voornoemde regering hier openlijk de hulde harer erkentenis toe te brengen voor de welwillendheid jegens de commissie en hare leden aan den dag gelegd.

De ruimte en inrigting der localen boden eene geschikte gelegenheid aan om allen, die daartoe verlof van den voorzitter verzocht hadden, tot bijwoning van het examen toe te laten, zonder dat zulks eenige stoornis aanbragt.

Niet slechts ouders, naaste betrekkingen of leermeesters der geëxamineerden, maar ook vele anderen legden van tijd tot tijd, door hunne tegenwoordigheid, hunne belangstelling in het examen aan den dag.

In 22 zittingen zijn door de Commissie geëxamineerd 197 jonge lieden. Nog twaalf anderen hadden zich tot het examen aangeboden, maar, door verschillende redenen verhinderd, om op den bepaalden dag te verschijnen, hiervan aan den voorzitter kennis gegeven.

De Commissie laat hier volgen eene algemeene classificatie der geëxamineerden, volgens het onderwijs dat zij genoten hebben. — Hierbij valt op te merken:

1°. dat elk der geëxamineerden gebragt is in die classificatie van onderwijs waartoe hij laatstelijk behoord heeft: bijv. zoo iemand vroeger privaat onderwijs genoten en laatstelijk een gymnasium bezocht heeft, is hij gerekend tot de leerlingen van een gymnasium te behooren, enz.

2°. dat de statistieke opgave, in deze tabel vervat, slechts als eene proeve behoort te worden beschouwd, daar men, uit gebrek

aan juiste inlichtingen, niet altijd de vereischte naauwkeurigheid heeft kunnen bereiken.

	GEËXAMINEERDEN, leerlingen van *gymnasien, Latijnsche scholen en andere openbare inrigtingen van onderwijs in Nederland*,		GEËXAMINEERDEN, leerlingen van instituten in *Nederland*,		Geëxamineerden door privaat gevormd in Nederland	Geëxamineerden buiten Nederland onderwezen	Geëxamineerden onbekend waar onderwezen	TOTAAL.
	die den cursus hebben afgeloopen, of op de hoogste klasse zijn onderwezen.	die den cursus niet hebben afgeloopen, doch van welke het onbekend is op welke klasse zij laatstelijk zijn onderwezen.	die den cursus hebben afgeloopen, of op de hoogste klasse zijn onderwezen.	die den cursus niet hebben afgeloopen, doch van welke het onbekend is op welke klasse zij laatstelijk zijn onderwezen.				
Geëxamineerden welke op dezelfde inrigting van onderwijs of van dezelfde privaat-onderwijzers hunne geheele opleiding genoten.	93	12	12	5	35	3		158
Geëxamineerden welke hunne geheele opleiding *niet op dezelfde* inrigting van onderwijs of van dezelfde privaat-onderwijzers hebben genoten.	54	14	6	»	63			138
Geëxamineerden onbekend waar onderwezen.	»			»	»	»	1	1
TOTAAL.	146	26	18	5	98	3	1	297

Met betrekking tot de verschillende graden van bekwaamheid aan de geëxamineerden toegekend, en mede naar aanleiding van Uwer Excellenties hier boven aangehaalde missive, heeft de Commissie de eer het navolgende op te merken.

Voor de qualificatie van den betrekkelijken graad van bekwaamheid zijn gebezigd de woorden: *male*, *tenuiter*, *satis*, *bene*, *egregie*, en somtijds nog *minime*.

Men is overeengekomen dien graad van bekwaamheid in eenig vak met *satis* aan te duiden, welke ieders ondervinding geleerd heeft, dat bij jongelieden van *vrij goeden* aanleg plegt gevonden te worden, die geregeld *vijf* of *zes* jaren goed onderwijs hebben ontvangen. Wanneer de bekwaamheid bleek zoodanig te zijn als men naar onder de hierboven genoemde omstandigheden slechts plagt te vinden bij jongelieden van *zeer goeden* of *van uitstekenden* aanleg, werd dit dan aangeduid door de woorden: *bene* en *egregie*; wanneer men uit de geleverde proeven opmaakte, dat de geëxamineerde niet dien graad van bekwaamheid had, welken men overeengekomen was met *satis* aan te duiden, drukte men dit uit door de woorden *tenuiter* en *male*, beiden aanduidende dat de geleverde proeven, volgens den aangenomen maatstaf, *onvoldoende* waren bevonden; zoo men *tenuiter* gebruikt heeft in mindere, zoo *male* in meerdere mate. *Minime* is alleen gebruikt geworden om aan te duiden dat eenig vak in het geheel niet of zonder eenige vrucht was beoefend geworden.

Het valt in het oog dat ook bij trouwe inachtneming dezer bepalingen, men zich niet vleijen kan, dat bij de examina in de verschillende vakken door de verschillende examinatoren dezelfde maatstaf tot de beoordeeling der geleverde proeven van bekwaamheid is aangewend. Immers ieders oordeel over de resultaten die 5 à 6 jaren goed onderwijs behooren op te leveren, kan verschillend geweest zijn. En ieders ondervinding omtrent de resultaten die zulk onderwijs geeft, is niet alleen afhankelijk van ieders talent als onderwijzer, maar ook van de meerdere of mindere hulpmiddelen, welke de inrigtingen van onderwijs aanboden, op welke hij, tot nu toe, werkzaam was, hetzij hij medewerking van een genoegzaam getal bekwame helpers ondervonden, en door eene doeltreffende organisatie van de school zelf is te gemoet gekomen, hetzij hij met een ontoereikend personeel op minder goed ingerigte scholen werkzaam zij geweest.

Indien dus van jongelieden, die op dezelfde inrigting onderwezen zijn, het gemiddelde resultaat van het afgelegd examen, in het eene vak gunstiger mag geweest zijn dan in het andere, kan men daaruit nog niet opmaken, dat hunne bekwaamheid in het eene vak is gebleken grooter te zijn dan in het andere.

Het verschil kan even goed zijn grond hebben daarin, dat de examinator in het eene vak hoogere eischen deed dan in het andere; om derhalve alle onzekerheid omtrent den door ieder der examinatoren gebruikten maatstaf weg te nemen, is men overeengekomen, dat ieder van hen nader omschrijven zal wat hij gemeend heeft te mogen verwachten van jongelieden die 5 à 6 jaren goed onderwijs zouden hebben genoten. Men begrijpe evenwel goed, dat het verschil van standpunt der examinatoren geen regt geeft om hun oordeel over de betrekkelijke bekwaamheid in ieder vak der leerlingen onderling, en over de gemiddelde resultaten in ieder vak voor de verschillende inrigtingen van onwaarde te kunnen verklaren.

Om voor ieder vak uit de proeven van bekwaamheid geleverd door de jongelieden, die door hetzelfde onderwijs waren gevormd, een *gemiddeld resultaat* te kunnen trekken, en voor ieder der geëxamineerden een *algemeen resultaat* uit de proeven door hem in alle vakken geleverd, heeft de Commissie aan ieder der graden zekere waarde gehecht, en die in getallen uitgedrukt, als:

minime,	*male*,	*tenuiter*,	*satis*,	*bene*,	*egregie*
0	1	2	3	4	5

Het gemiddelde resultaat voor ieder vak bij leerlingen van dezelfde inrigting, wordt verkregen door de getallen op te tellen, die den graad uitdrukken, door ieder van hen in dat vak behaald en de som daarvan te deelen door het getal der leerlingen, bijv. van 5 leerlingen van dezelfde school hebben in 't Latijn

A.	satis	3
B.	bene	4
C.	tenuiter	2
D.	male	1
E.	tenuiter	2

dan drukt . . . . . $^{12}/_{5} = 2^{2}/_{5}$ het gemiddelde resultaat uit, dat voor die inrigting in het Latijn is verkregen. De vergelijking van het gemiddelde resultaat der verschillende inrigtingen over eenige jaren te zamen genomen, is eene eenvoudige wijze om tot de vrij juiste kennis van de betrekkelijke deugdelijkheid van het onderwijs te geraken. Bij deze bewering gaat men natuurlijk uit van de veronderstelling, dat uit het examen tot het gehalte van het onderwijs kan worden besloten, omtrent welk punt de gevoelens van de leden der Commissie hierna worden medegedeeld.

Het *algemeen resultaat* van het examen voor alle vakken voor ieder der geëxamineerden, wordt verkregen door de getallen op te tellen, welke de graden in ieder vak verkregen, uitdrukken.

Om daarbij de historische wetenschappen geen overwigt te geven, heeft men de graden in geschiedenis en geographie verkregen bij elkander geteld, en van die som de helft voor het algemeen resultaat in rekening gebragt, de breuken altijd in het voordeel van den geëxamineerde vermeerderende bijv.:

Wiskunde,	Latijn,	Grieksch,	Holl.,	historie en geographie,	
satis,	bene,	satis,	satis,	bene,	tenuiter,
3	4	3	3	4 +	2

$$\frac{4+2}{2} = 3$$

is het algemeen resultaat 16.

Het algemeen resultaat kan alleen dienen om de jongelieden, die door *dezelfde* Commissie geëxamineerd zijn, in hunne onderlinge bekwaamheid te waarderen. Immers naar mate de examinatoren hoogere vorderingen doen, zal het algemeen resultaat geringer uitvallen. En niets waarborgt, dat in verschillende commissien voor de onderscheidene vakken telken jare dezelfde maatstaf zal worden aangewend. Deze berekening heeft evenwel hare nuttigheid om de geëxamineerden en hunne betrekkingen eenigzins in staat te stellen een algemeen oordeel over hunne vorderingen op te maken, daar anders ligtelijk naar de verschillende karakters een ongunstige of gunstige graad in een enkel vak tot ontmoediging of tot een ongegrond bewustzijn van verdiensten aanleiding geeft.

Naar aanleiding van het Koninklijk besluit van 1 Julij ll., wordt de Commissie in de meermalen aangehaalde missive van Uwe Excellentie opmerkzaam gemaakt, dat het hoofddoel van het tegenwoordige examen is, bekend te worden met den aard en de hoogte van het onderwijs op de gymnasien en dien ten gevolge uitgenoodigd tot mededeeling van haar gevoelen omtrent het door de geëxamineerden genoten onderwijs, te oordeelen naar de door hen geleverde proeven van bekwaamheid. Dit punt is dan ook reeds voor en vooral na den afloop van het examen herhaalde malen bij de Commissie ter sprake gebragt, en heeft tot veelvuldige beschouwingen aanleiding gegeven. De Commissie acht zich daarom verpligt de individuele gevoelens harer leden met betrekking tot hetgeen thans als hoofddoel van het examen aangeduid wordt, aan Uwe Excellentie kenbaar te maken.

Eenige leden, met namen de heeren *Ekker*, *François*, *Hermans* en *van-Hoëvell*, waren van oordeel, dat de geleverde proeven van bekwaamheid der geëxamineerden in eenig vak in den regel niet strekken kunnen tot juiste beoordeeling van den aard en de deugdelijkheid van het onderwijs, in dat vak genoten. Dat is: zoo de geleverde proeven van bekwaamheid van eenig individu of het gemiddelde van de geleverde proeven van bekwaamheid van eenige individus, die hetzelfde onderrigt hebben ontvangen, vooral bij eene kleinere inrigting van onderwijs, of *slecht* of *onvoldoende* of *goed* zijn, kan men daaruit in den regel niet afleiden, dat het door hem (of door hen) genoten onderrigt of slecht of onvoldoende of goed is geweest; slechts *eenige hoofdgebreken* in het onderwijs zal men uit die proeven leeren kennen, bijv. of een der vakken, waarin de proeven gegeven zijn, meer dan andere verwaarloosd wordt; of bij het onderwijs te gelijk (of ook achtereenvolgend) gebruik gemaakt wordt van verschillende leerboeken, wier makers verschillende methoden gevolgd zijn, of van verkeerde leerboeken. Als grond voor dit gevoelen werd opgegeven door dezelfde leden: dat de jongelieden na de afgelegde, dikwijls vermoeijende reis zich bevindende in omstandigheden en voor examinatoren die hun vreemd zijn, de noodige kalmte van geest missen en daardoor bij het geven van proeven in den regel beneden hunne wezenlijke bekwaamheid blijven. Het verschil van karakter zal hierbij verschillend werken; de onbedeesde zal ook hier, gelijk meestal, met mindere talenten schitteren, terwijl de bescheidene maar waarlijk bedrevene, zich minder gunstig zal voordoen, dan zijne leermeesters hem kennen. Hij die vlug was in zijn werk zal, bij gelijke kennis, verre staan boven den minder vlugge, doch vlijtige, die gewoon alles grondig te bezien, nu genoodzaakt is in korten tijd zich door alles heen te slaan; en van welke karakters heeft de echte geleerdheid eenmaal meer steun te wachten, van de eerste of van de laatste?

De ondervinding der voornoemde leden, bij het nu gehouden examen, heeft hen in hunne denkbeelden omtrent de onzekere uitkomsten daarvan bevestigd. Zij kenden enkele jongelieden tot het leveren van veel betere proeven bekwaam, dan zij gegeven hebben. Zij zijn verbaasd over de tallooze gebreken die deze in hunne schriftelijke werkstukken hebben begaan, gebreken die zij altijd vermeden zouden hebben, hadden zij onder het oog van hunnen leermeester en onder diens leiding vrij van al het vreemde dat hen omgaf en belemmerde, het examen afgelegd. Maar zij zien zeer gemakkelijk de oorzaak dezer scheeve uitkomsten in. Immers als men denkt aan den gespannen toestand en de onrustige stemming van jongelieden van 16 of 17—19 of 20 jaren, die voor zulk eene geheel vreemde regtbank verschijnen, die maanden achtereen, den wijden omvang der meest uiteenloopende vakken hebben nagegaan, die rusteloos hun geheugen dan met deze, dan met die kundigheden hebben

beladen, en die nu eindelijk in weinige uren rekenschap zullen geven van al dat geleerde, hetwelk welligt naar eenen geheel anderen maatstaf zal beoordeeld en volgens gansch andere beginselen zal getoetst worden, dan zij en hunne leermeesters konden verwachten, — is het te verwonderen, dat zij in de laatste dagen en uren, bij de gedachte aan den onzekeren uitslag van zulk een onderzoek, als gejaagd waren? of zoude het tegendeel in jongelieden, van den genoemden leeftijd, wie alle aandoeningen en driften tot in het diepste der ziel schokken, en die daarenboven voor het eerst in hun leven op eene vreemde plaats voor onbekende examinatoren verschijnen, niet veeleer vreemd en onbegrijpelijk zijn?

De heeren *Hermans* en *van Hoëvell* meenden dat dit bezwaar in 't bijzonder sterk weegt voor die jongelieden, welke in meer afgelegen gewesten van ons Vaderland zijn opgevoed, of wel in een beperkten huisselijken kring opgegroeid, hoogst zeldzaam met personen buiten hunne dagelijksche omgeving in aanraking zijn geweest en nu voor 't eerst hunne woonplaats moeten verlaten tot het afleggen van een gevreesd staatsexamen.

De heeren *Ekker*, *François* en *van Hoëvell* zouden het dus wenschelijk achten dat het examen, als huns inziens niet zullende beantwoorden aan het voorgestelde doel, wierd afgeschaft.

De heeren *Engelen*, *Pluijgers* en *de Klaam* daarentegen, schoon toegevende, dat bij *enkele* weinige individus de vreemde omstandigheden en personen zoo benevelend op den geest *kunnen* werken, dat een oordeel over hunne bekwaamheid, opgemaakt uit de proeven daarvan op het examen gegeven, geheel verkeerd kan uitvallen, en ook gaarne erkennende, dat in zeer vele gevallen de geëxamineerden werkelijk *iets* bekwamer zijn, dan men uit de proeven bij het examen geleverd, zou opmaken, beweerden evenwel, dat dit onderscheid nimmer zoo groot kan zijn, dat men volgens de op het examen geleverde proeven *grondig weten* niet van *onnaauwkeurige* en *ontoereikende kennis*, en deze niet van *bijna geheele onkunde* zou kunnen scheiden. Ook konden deze leden de opmerking niet terughouden, dat zij op dit examen althans bij geen der geëxamineerden dien graad van bedeesdheid opgemerkt hadden, die een zoo ongunstigen invloed op de geleverde proeven van bekwaamheid zou uitgeoefend hebben. Nog geven zij gaarne toe, dat meer of minder grondige of meer of minder toereikende kennis, door een of twee individus op dezelfde inrigting van onderwijs gevormd, bij het examen aan den dag gelegd, niet mag doen besluiten tot de meerdere of mindere deugdelijkheid van het onderwijs door hen genoten. Immers kunnen het toevallig jongelieden zijn van zulke uitstekende begaafdheden, dat het slechtste onderwijs er niet aan heeft kunnen bederven, of van zulk eene onbevattelijkheid, dat het beste onderwijs weinig invloed op hunne vorming heeft kunnen hebben. (Uit het hierboven opgemerkte blijkt reeds, dat men bij deze beschouwingen uitging van de veronderstelling, dat de leerlingen, van welke hier sprake was, den geheelen cursus van het onderwijs hadden afgeloopen.) De laatstgenoemde leden meenden evenwel op den voorgrond te mogen stellen, dat de vreemde omstandigheden, hierboven aangevoerd, waarin de examinandi verkeeren, voor de leerlingen van alle inrigtingen van onderwijs, of op welke wijze zij vroeger ook mogen gevormd zijn, nagenoeg denzelfden meer of min ongunstigen invloed uitoefenen, en er dus geen reden bestaat om aan te nemen, dat, onder zeker aantal leerlingen van de eene inrigting de onbedeesden niet minder talenten begaafd, of de bescheidenen maar waarlijk bedrevenen, in grooteren getale aanwezig zullen zijn, dan onder hetzelfde aantal leerlingen van eene andere inrigting. Zij waren dus van oordeel, dat, zoo een niet te gering aantal leerlingen van dezelfde inrigting is geëxamineerd, de uitslag van het examen, over eenig vak, gemiddeld genomen, als dadelijk na dit eerste examen eene presumtie geeft voor de betrekkelijke deugdelijkheid van het onderwijs dat op die inrigting in dat vak wordt gegeven, en dat, zoo men deze resultaten over eenige jaren bij elkander neemt, een oordeel over het genoten onderwijs, op die resultaten gegrond, slechts in exceptionnele gevallen zal blijken verkeerd te zijn uitgevallen. Zij oordeelden dit hun gevoelen mede toepasselijk zoowel op inrigtingen, die gedurende die jaren een betrekkelijk gering, als op dezulke welk een betrekkelijk groot getal leerlingen naar de examina hebben gezonden, schoon natuurlijk hoe grooter het getal der geëxamineerden van dezelfde inrigting is, naar die mate de gemiddelde uitslag van het examen ook nader aan de werkelijkheid zal komen. Zij meenden dus dat het examen, gelijk het bij besluit van den 1sten Julij 1850 gewijzigd is, in de proeven van bekwaamheid door de geëxamineerden geleverd, zeer goed kan dienen, om over het door hen genoten onderwijs, als voldoende of onvoldoende een *algemeen* oordeel te vellen, en tevens om tot eene vrij juiste kennis te geraken van de verhouding waarin de deugdelijkheid van het onderwijs in onderscheidene vakken op de verschillende inrigtingen tot elkander staat. Deze kennis, meenden zij, zou men zonder dit examen niet ligt kunnen verkrijgen, en zij oordeelden die toch van 't hoogste belang, als kunnende veel bijdragen tot verbetering van het onderwijs, daar zij de mogelijkheid aan de hand geeft om te onderzoeken, door welke middelen de betere resultaten verkregen worden, terwijl men tot nu toe nog altijd in de onzekerheid verkeerd heeft, waar die betere resultaten verkregen werden, in zoo ver men niet tot de overtuiging gekomen was, dat de reputatie der verschillende scholen wezenlijk gegrond was. Maar van den anderen kant oordeelden zij, dat deze examina slechts zeer geringe inlichtingen kunnen geven over den aard van het genoten onderwijs in zijne *bijzonderheden*.

Wel zal men in den regel uit de geleverde proeven opmaken, of de opleiding gebrekkig is geweest, maar of dat gebrekkige het gevolg is van onbekwaamheid van den onderwijzer, van eene ongelukkige keuze der leerboeken, van het gebruiken van verschillende leerboeken, naar verschillende stelsels bewerkt, op de opeenvolgende klassen, van gemis aan overeenstemming bij de onderwijzers der zich opvolgende klassen, van eenige verkeerdheid in de inrigting van de school (wanneer bijv. een te klein onderwijzend personeel enz. het onmogelijk maakt den noodigen tijd voor het onderwijs in ieder vak af te zonderen, of gebiedt dat klassen, die afzonderlijk onderwijs moesten ontvangen, vereenigd worden), of ook eene of meer toevallige omstandigheden ongunstig gewerkt hebben op de vorming der jongelieden (als bijv. vacature en verandering van onderwijzers, verandering van leerboeken, hervormingen in de inrigting van het onderwijs, waardoor de cursus voor hen is verkort geworden en dergelijke meer), dit alles kon men door de examina niet te weten komen.

Ook verklaarde de heer *Hermans*, zijn gevoelen nader uiteenzettende, zich geenszins tegen het staats-examen, daar hij het als het eenige middel van controle beschouwt op het gymnasiaal onderwijs. Misschien, voegde hij ter ontwikkeling zijner denkbeelden daarbij, wordt de helft der leerlingen in de oude talen niet onderwezen op openbare inrigtingen, en van de 297 in dit jaar geëxamineerden ontvingen min of meer het 1/3 deel elders hunne opleiding. Met het staats-examen dus af te schaffen zou aan het Gouvernement het eenige middel worden ontnomen, om althans eenigermate bekend te worden met hetgeen privatim gedoceerd wordt. Hij beschouwt het dus als een noodzakelijk kwaad, om reden (en hier laat hij de gedrukte memorie van het genootschap voor leeraren aan de Nederlandsche gymnasien reeds in 1842 uitgegeven, zelve spreken) „ieder deskundige het gebrekkige en onvoldoende van alle examina erkent, ook al worden „zij met de striktste onpartijdigheid en gemoedelijkheid afgenomen. „Dagelijks leert de ondervinding hoe zeer men zich bedriegen kan in „de beoordeeling van jongelieden, na een gehouden onderzoek van „een enkel uur. En zal de commissie aan elk individu een geheel „uur kunnen wijden?" Om dus bij de examina, hoe onwillekeurig ook, geen onbillijk vonnis te vellen, behoorden de examinatoren de noodige gelegenheid te hebben, om zich van de mate der bekwaamheid van de examinandi te vergewissen; zoo behoorden zij bij den aanvang van ieder examen te vernemen, of de examinandus den geheelen leercursus had afgeloopen, en hoe vele jaren hij onderwijs genoten had, want hij ziet het nut niet in, om dit voor hen vòòr het examen geheim te houden. Indien men met deze kennis toegerust het examen afnam, zou er vooral bij minder vlugge en bedeesde jongelieden, minder gevaar bestaan, om zich te vergissen en meer gelegenheid zijn, om over het meerdere of mindere doeltreffende van het gegeven onderwijs een juist oordeel te vellen. Daarbij acht hij het wenschelijk, dat het examen voor elk der jongelieden op twee dagen gesteld werd, om hen op den eersten schriftelijk, en den volgenden dag mondeling te doen onderzoeken. Dit zou aan de examinatoren betrekkelijk niet veel meer werk geven, en de examinandi kregen gelegenheid, om met kalmte en zonder overhaasting de gestelde vragen te beantwoorden.

Verder oordeelde hij het nuttig, dat niemand tot het examen werd toegelaten, tenzij voorzien van een bewijs dat zijne leeraren hem rijp oordeelden voor de academische lessen, daar zij hunne reputatie niet op het spel zullen willen zetten, die toch anders gecompromitteerd wordt als de resultaten der examina openbaar worden gemaakt. Werden deze en soortgelijke voorzorgen genomen, dan zou hij gaarne het harde woord terug nemen en erkennen, dat het staats-examen niet meer een noodzakelijk kwaad, maar een heilzaam middel zou worden om voor de academische opleiding een nieuw tijdperk van bloei te doen ingaan.

Na deze algemeene opmerkingen en beschouwingen over het jongste staats-examen volgen thans de afzonderlijke verslagen van de leden der commissie, over de vakken waarin zij het examen hebben afgenomen.

GRIEKSCH I.

De ondergeteekende, examinator voor het Grieksch, voelt zich gedrongen aan het hoofd van zijn bijzonder verslag de verklaring, boven reeds in het algemeen rapport mede uit zijnen naam gedaan, kortelijk te herhalen, dat hij de uitspraken omtrent den graad der kundigheden van de bijzondere geëxamineerden door hem gegeven, geenszins voor onfeilbaar wil gehouden hebben. Voor zich zelven heeft hij wel is waar de vaste overtuiging, dat hij iederen dag niets onbeproefd heeft gelaten, om binnen den korten tijd hem toegestaan een zeven- of achttal jongelieden, dikwerf zoo verschillend van aard en aanleg, in hunne waarde te leeren kennen, maar bij den besten wil houdt hij het voor onmogelijk, zoo spoedig omtrent ieders bijzondere bekwaamheid een gegrond oordeel te vellen. Hij mag evenwel niet ontveinzen dat het thans gehouden examen hem minder onaangenaam voorkwam en ook minder bezwaren scheen te hebben, dan de vroegere staats-examina. Niet als of voor den examinator het toekennen der graden gemakkelijker ware dan de uitspraak over de mate der kundigheden ter toelating tot de hoogescholen vereischt, maar omdat op de gemoedsstemming van den examinandus geene zaak verderfelijker werkte dan de onzekerheid zijner intrede in het academie-leven. Bij de vroegere staats-examina toch verijdelde menig jongeling, die zich maanden lang de mogelijkheid eener afwijzing had voorgesteld, juist door die vrees zelve, veel van het werk, sedert jaren met zooveel inspanning door hem verrigt; menigeen verwezenlijkte zelf zijne vrees en sloot door angst in het beslissend uur zich zelven den weg tot hooger onderwijs. Dergelijke teleurstelling hadden de examinandi thans niet te vreezen. Maar dreven zij dan nu met het examen zelf met den spot? Velen vermoedden zulks, doch de ondergeteekende moet tot zijne vreugd de belangstelling roemen die hij bij allen heeft gevonden, om zich van den besten kant voor te doen; eene belangstelling, die bij sommigen zelfs tot vrees voor een ongunstig oordeel, bij anderen wel eens tot overhaasting in antwoorden oversloeg. Ofschoon hij derhalve bij zijn gevoelen blijft omtrent de talrijke misvattingen die bij een dergelijk examen moeten plaats hebben, gelooft hij toch, dat het onderzoek vrijer en meer onbevangen dan bij vroegere staats-examina kon geschieden.

Ten opzigte van het standpunt, door den ondergeteekende bij het uitbrengen van zijn oordeel gekozen, moet hij opmerken, dat hij tot maatstaf van den graad door *satis* aangewezen, zich de vorderingen zijner eigene leerlingen van een vrij goeden aanleg heeft voorgesteld, die 4 à 5 jaren (7 à 8 uren 's weeks) in de Grieksche taal zijn onderwezen. Deze zijn de 2 (of 3) eerste jaren voornamelijk met de vormleer en eerste grondregels der syntaxis, de 2 laatste jaren bijzonder met het behandelen en lezen van eenige boeken van Homerus en van Xenophons Anabasis of Cyropaedie, en in het laatste jaar ook met het bewerken eener vertaling bezig geweest. In de twee eerste jaren was dus de kennis der spraakleer, vooral der vormleer, hoofddoel, in de laatste het toepassen dier kennis tot het verwerven van gemeenzaamheid met sommige schrijvers, zoo als Homerus en Xenophon. Niet als of in dit laatste tijdvak de verdere beoefening der spraakkunst werd verzaakt, maar slechts het vierde gedeelte van den tijd werd tot opzettelijke beoefening daarvan, vooral van de syntaxis, gebruikt, terwijl overigens verklaring en uitlegging der schrijvers de hoofdzaak was, maar zoo dat zij grammaticale analyse der woorden tot grondslag had.

Van dit standpunt uitgaande nam hij bij het beoordeelen van elken examinandus vier zaken in aanmerking:

1. vastheid in de vormleer;
2. vorderingen in de kennis van de hoofdregels der syntaxis (vooral de regering der voorzetsels en voegwoorden);
3. juistheid in het vertalen eener bewerkte plaats, en
4. vaardigheid in het vatten van nog niet gelezene stukken, tot toets zoowel van bedrevenheid in de spraakkunst als van de noodige copia verborum,

Om zich ten opzigte dezer bijzondere zaken van de kundigheden van den examinandus te verzekeren, begon hij meestal, ten einde hem op een bekend terrein te brengen, met de naauwkeurige behandeling eener bewerkte plaats, waaruit hij aanleiding nam tot het beschouwen der regelmatige en onregelmatige declinatie en conjugatie, de formatio temporum der verba, de algemeene kenmerken der onregelmatige werkwoorden, de regering der voorzetsels en voegwoorden enz.; zeldzaam begon hij met het opgeven van eenige vragen over verschillende vormen en taalregels; en bijna dan alleen, wanneer het onderzoek van meer dan één examinandus (die verschillende stukken gelezen hadden) binnen den tijd van één uur dit noodzakelijk maakte. Waren in de schriftelijke beantwoording der opgegevene vragen niet de doorslaandste bewijzen van onkunde aan den dag gelegd (dat slechts met weinigen plaats had), dan ging hij na dit schriftelijk werk ook met hen over tot het lezen en vertalen eener vroeger behandelde plaats. Meestal werd de keus van den schrijver aan de jongelieden zelven overgelaten. Viel die keus op *Homerus*, dan werd zoowel op het metrum als op de epische vormen acht geslagen. Zoo nu de jongelieden bij deze vertalingen blijken gaven van eene naauwkeurige en grondige wijze van bewerken en verklaren, dan nam men vervolgens eene nog niet bewerkte plaats uit Homerus, Xenophon of, bij meerdere belezenheid, uit Plato ter hand, waaruit spoedig de goede aanleg van den examinandus en zijne geoefendheid in het vertalen bleek; verder werden den examinandus eenige volzinnen, waarin de voornaamste regels der syntaxis begrepen waren, ter vertaling in het Grieksch voorgelegd.

Na deze verschillende proeven dienden de volgende stelregels bij het bepalen der graden tot rigtsnoer.

1. *Male*, aan hem, die zoowel in het vertalen van bewerkte plaatsen onnaauwkeurig, als in de vormleer onbedreven was.

2. *Tenuiter*, die de gebreken in een gedeelte der opgegevene woordvormen begaan, door de naauwkeurige vertaling eener bewerkte plaats, waarbij hij van de bijzondere woorden en zegswijzen rekenschap wist te geven, vergoedde en gemakkelijke volzinnen uit het Nederduitsch in het Grieksch zonder fouten van aanbelang vertaalde.

3. *Satis*, die met eene vrij naauwkeurige kennis der woordvormen bewijzen gaf, enkele boeken van *Xenophons Anabasis*, *Memorabilia* of *Cyropaedie* (of van een ander proza-schrijver), en eenige boeken van *Homerus* grondig gelezen te hebben, en niet alleen in de verklaring dezer stukken vaardigheid toonde, maar tevens in staat was zonder woordenboek gewone plaatsen uit *Xenophon* (of eene niet te moeijelijke plaats uit *Plato*) te vertalen, en zoowel hierbij als in het overbrengen van eenige volzinnen uit het Nederduitsch in het Grieksch zijne ervarenheid in de voornaamste regels der syntaxis aan den dag legde.

4. Zoo iemand in dat alles *uitmuntte*, zoo hij vlugheid met naauwkeurigheid in de vormleer en syntaxis vereenigde, zoo hij moeijelijke stukken, bijv. de koren uit de door hem bewerkte treurspelen, juist vertaalde, en bedrevenheid in de leer der partikels en præpositien toonde, werd hem *bene* toegekend.

5. *Egregie*, slechts aan een die, zonder eenige fout in zijne antwoorden over vormleer en syntaxis te maken, bovendien moeijelijke plaatsen uit *Plato* en *Isocrates* voor de vuist vertaalde, en met verschillende metra der tragici en comici bekend was.

Volgens dezen maatstaf zijn door den ondergeteekende 148 jongelieden geëxamineerd, en de uitkomst van dit onderzoek is in de volgende tabel uitgedrukt:

	GYMN. LAT. SCHOLEN ATH. COLL. EN SEM.		INSTITUTEN.		PRIVAAT LESSEN.	TOTAAL.
	Curs. afgel. en hoogste kl.	Cursus niet afgeloopen.	Curs. afgel. en hoogste kl.	Cursus niet afgeloopen.		
Egregie	—	—			1	1
Bene	6	1	1		1	9
Satis	22	5	4	2	10	43
Tenuiter	27	1	7	—	19	54
Male	8	8	1	2	18	37
Minime	—	—	—	—	—	3
	63	15	13	4	49	147
Van het gymnasium te Emden met *Satis* . . .						1
						148

De ondergeteekende rekent zich verpligt aan dit zijn verslag de volgende opmerking toe te voegen:

1°. Bij het vestigen van zijn oordeel heeft hij wel in de eerste plaats op de vorderingen in de vormleer gelet, maar op naauwkeurigheid en geoefendheid in het vertalen, als eene vrucht van toepassing der aangeleerde vormen en tevens als een bewijs van bedrevenheid in de syntaxis, bijna evenzeer acht geslagen. Immers hij kan zich, als hij de geheele vorming van den jongeling, door middel ook van de Grieksche letterkunde, overziet, geen onderwijs als doelmatig voorstellen, dat niets dan woordvormen beoogt, en dan eerst aan toepassing van deze denken wil, wanneer die vormen jaren lang zijn herhaald; voor aanstaande philologen moge dit heilzaam zijn, voor het grootste gedeelte onzer leerlingen komt het hem doelmatig voor, na 2 of 3 jaren van de vormleer hoofdzaak te hebben gemaakt, hun in de laatste 2 of 3 jaren met den smaak en geest van enkele Grieksche schrijvers gemeenzaam te maken, zòò echter, dat daarmede, behalve eene grondige oefening in de syntaxis, ook die in de vormen verbonden blijve. Dan zal menigeen, door het geestige en naïve dier schrijvers ingenomen en reeds eenigzins het zoete loon zijner moeite, in zijn oog dorre oefeningen inoogstende, voor zijn geheele leven liefde en smaak voor de Grieksche meesterstukken hebben opgevat. En wie daarvan doordrongen is, heeft geen andere prikkels tot het doorzetten zijner studie ook in dit vak noodig.

2°. Bij de gedachte aan dit doel van het onderwijs in de Grieksche taal, mag hij zijne vreugde niet ontveinzen over den vooruitgang van dat onderrigt in ons Vaderland, daarin vooral zigtbaar, dat het meerendeel van de door hem geëxamineerden toonde, van datgene wat zij bewerkt hadden, rekenschap te kunnen geven, de bijzondere woorden en zegswijzen te hebben nagegaan, en geenszins eene van buiten geleerde vertaling opdischten, zoo als in het rapport der staatscommissie van 1847, omtrent een groot gedeelte nog de klagte was.

Er waren inderdaad onder de jongelieden, door hem geëxamineerd, slechts weinige bij wie dat euvel zigtbaar was, en daarentegen menigeen, die, bij het gebruik der beste leerboeken en onder eene vaste en goede leiding, hetzij op openbare inrigtingen, hetzij onder privaat onderwijs gedurende 4 à 5 jaren, gevormd, niet slechts *Xenophon* en *Homerus* maar ook *Plato* en *tragici* met vrucht had behandeld, en door deze schrijvers naauwkeurig en grondig te leeren verklaren zich tot het lezen van de belangrijkste stukken der Grieksche oudheid bij uitstek had voorbereid.

3°. Indien men met deze niet ongunstige beoordeeling van het onderwijs, over het geheel beschouwd, de uitspraak niet mogt kunnen rijmen waarbij slechts aan 4/11 *satis* of daarboven, aan 4/11 *tenuiter* en aan 3/11 *male* is toegewezen, dan zoeke men de reden daarvan:

a. in de eischen tot het verleenen van den *derden* graad gedaan en boven omschreven; en zoo er zijn die bij het beschouwen van de *twee* graden *bene* en *egregie*, daar nog boven gesteld, dit voor eene noodelooze verdeeling houden, zal uit het toekennen van *egregie* aan slechts *eenen* genoegzaam blijken in hoeverre de ondergeteekende met het gevoelen van zoodanigen instemt;

b. in den korten tijd, door velen vooral van hen die dit jaar geëxamineerd zijn, aan de beoefening der Grieksche taal besteed. Immers in het bijzonder onder de privatim onderwezenen waren er velen die 1 à 2 jaren onderwijs hadden genoten; en wie is in staat, om binnen dien tijd bij eene gelijktijdige beoefening van al de andere vakken genoegzame vorderingen in het Grieksch te maken?

c. in het staken van de beoefening der vormleer, want bij sommigen die vrij wel vertaalden en door het lezen van veel stukken zich eene ruime copia verborum hadden verworven, waren de woordvormen in vroegere jaren geleerd te veel uit het geheugen gegaan, en het bleek dat zij vertaald hadden zonder op de analyse der woorden op den duur genoegzaam te letten;

d. in de onbedrevenheid van velen (die ook vrij naauwkeurig met de etymologie bekend waren) in de eenvoudigste regels der syntaxis, vooral in de leer der voorzetsels, zonder de kennis van welke alle pogingen om grondig te vertalen ijdel zijn; eindelijk

e. in het overgaan van de eene leerwijze tot de andere, hetzij door verandering van onderwijs, op meer dan eene inrigting ontvangen, hetzij door verwisseling van leerboeken.

De strijd tusschen schoolboeken, die sedert jaren gebruikelijk maar eenigzins verouderd zijn, en later uitgegevene, had bij velen ongunstig gewerkt. Aan de vroeger bestaande gehecht, had men toch de jongelieden in het laatste jaar met eene nieuwere spraakkunst willen bekend maken, maar te laat om hen van opgevatte dwalingen terug, en tot vaste kennis van een beter stelsel te brengen. Zoo hadden eenige examinandi, om ook de syntaxis te beoefenen, in het laatste jaar alleen niet een kort en bondig overzigt daarvan (gelijk er thans in onze taal bestaat), maar een uitvoerig werk (gelijk van zelf spreekt ten deele) behandeld, welk werk, hoe voortreffelijk ook, 2 à 3 jaren studie vereischt, zoo men in den geest van hetzelve wil doordringen. Wenschelijk ware het naar het oordeel des ondergeteekenden dat van den kant der Regering, op voorlichting van eene commissie van deskundigen, de leerboeken, die (bij het streven van onzen tijd, om iets beters in elk vak van onderwijs te leveren) voor de geschiktste worden gehouden, tot algemeen gebruik werden aanbevolen.

Menig onderwijzer toch, vooral op kleinere plaatsen, wordt of in het geheel niet of te laat met die schoolboeken bekend, die den gang van het onderwijs vaster, geregelder en tevens gemakkelijker maken; en bij den besten wil en den grootsten ijver zal zijn onderwijs achterstaan bij het onderrigt dat naar betere leerboeken is gegeven.

A. Ekker.

Grieksch II.

Bij de examens door den ondergeteekende afgenomen heeft hij tot doel gehad te onderzoeken of de examinandi, voortgaande op den weg hun door het genoten onderwijs aangeduid, eenmaal tot het juist verstaan van de Grieksche schrijvers zouden kunnen geraken.

Immers het komt hem voor, dat op den leeftijd waarop men de academie gaat bezoeken, de kennis in het Grieksch te gering is om, als zij niet verder wordt aangekweekt en uitgebreid, er veel nut voor het volgend leven van te kunnen verwachten. Zij kan dus slechts dan juist worden geschat, zoo men haar beschouwt als een grondslag, die het verder opbouwen mogelijk maakt.

Hij heeft derhalve bepaaldelijk onderzoek gedaan of bij den examinandus gevonden werd eene vaste en naauwkeurige kennis der taalgronden, steunende op een helder inzigt in den bouw der Grieksche taal.

Daartoe werd den examinandus eenig gedeelte van een Attisch prozaschrijver voorgelegd, dat om de gemakkelijkheid van inhoud en voorstelling opzettelijk te voren was uitgekozen uit *Xenophon's Anabasis*, *Hellenica*, *Memorabilia*, uit de redevoeringen van *Lysias*, *de caede Eratosthenis*, *adv. Simonem*, *adv. Diogitonem*. Uit die van *Isocrates*, *de Bigis*, *adv. Callimachum*, *Aegineticus*, enkele malen ook eenige regels van *Aristophanes*.

Nadat de examinandus deze plaats had voorgelezen, gaf hij die woorden op welke hij meende niet te verstaan. Dit gaf aanleiding om te onderzoeken, of hij geleerd had de beteekenis der woorden met behulp der vaste regels voor de woordvorming te erkennen, dan of hij genoodzaakt was het lexicon op te slaan bij ieder Grieksch woord, waarvoor zijn geheugen hem niet dadelijk een Hollandsch woord van gelijke beteekenis aanbood. Vervolgens vertaalde men het gelezene in het Hollandsch eene enkele maal op schrift, gewoonlijk uit het hoofd.

De stukken die ter vertaling werden gegeven, waren meestal genomen uit die schrijvers, of uit die gedeelten hunner schriften, welke de examinandi niet gelezen hadden.

Dit werd opzettelijk gedaan, omdat het onderzoek niet liep over de meer of mindere juistheid, waarmede de Grieksche schrijvers voor hen waren uitgelegd geworden, noch dienen moest om de meer of mindere vastheid van geheugen in het bewaren van die uitleggingen te leeren ken-

kennen, maar opdat blijken zou, in hoeverre zij in staat waren, de kennis der taalgronden welke zij hadden verkregen, zonder teregtwijzing van anderen behoorlijk toe te passen. Slechts als het scheen dat de examinandus uit vrees voor den afloop van het examen de noodige kalmte van geest miste, werd, om hem gerust te stellen, eenig stuk ter vertaling voorgelegd, dat hij verklaarde vroeger behandeld te hebben, veelal eenig gedeelte van de gedichten van *Homerus*.

Na de vertaling werd er tot een opzettelijk onderzoek naar de kennis der taalgronden overgegaan. De vragen hiertoe strekkende, werden gedeeltelijk ontleend aan het stuk, dat zoo even was vertaald geworden, en hiermede dan verder onderzoek naar analogische vormen en constructien verbonden.

Maar buitendien werden in de meeste gevallen eenige nomina en verba ter schriftelijke verbuiging en vervoeging opgegeven, of schreef ook de examinator zelf, om tijd te sparen, de vormen neder welke de examinandus hem op zijne vragen noemde. De gemaakte fouten werden meestal niet aangewezen, maar door nadere vragen onderzocht, of zij het gevolg waren van onkunde, of van onzekerheid in de verkregen kennis.

Zoo deze proef gelukkig was uitgevallen, werd het onderzoek voortgezet door eenige korte Hollandsche volzinnen ter vertaling in het Grieksch op te geven. Deze waren zoo ingerigt, dat tot de juiste vertaling alleen gevorderd werd bekendheid met de meest gewone verschijnselen der Grieksche syntaxis.

Bij het beoordeelen van de proeven van bekwaamheid door de geëxamineerden gegeven, werd in de eerste plaats daarop gelet, of de kennis welke zij bewezen te bezitten, voor verdere ontwikkeling vatbaar was.

In de tweede plaats kwam de uitgebreidheid der kennis in aanmerking; of de geëxamineerde namelijk van die dingen, zonder wier kennis verdere ontwikkeling onmogelijk is, zooveel wist, als de ondervinding geleerd heeft, dat men op dien leeftijd weten kan, waarop men gewoonlijk tot de academische studien overgaat.

Zijne eigene ondervinding raadplegende, oordeelt de ondergeteekende, dat jongelieden, zelfs van middelmatige vermogens, bij het verlaten der school kunnen bezitten eene naauwkeurige kennis van de regelmatige Attische verbuigingen en vervoegingen en van de meest voorkomende onregelmatige vormen, en daarbij de vaardigheid hebben om gemakkelijke plaatsen van Attische prozaschrijvers, en van de gedichten van *Homerus ad libri aperturam* vrij juist en naauwkeurig te vertalen.

Vaste kennis in de syntaxis en in de regels voor de vorming der woorden, met de daarmede zamenhangende leer der prosodie (accenten en quantiteit) gelooft hij, dat slechts bij jongelieden van zeer goeden aanleg pleegt gevonden te worden. Dit verschijnsel schrijft hij daaraan toe, dat in de bestaande schoolboeken, de woordvorming te zeer op den achtergrond is geschoven, en nog altijd ontbreekt een leerboek voor de syntaxis, geheel berekend naar de behoeften van de scholen in Nederland, met eene goede verzameling van opstellen, geschikt om de regels der syntaxis in toepassing te brengen. Terwijl dus voor de vormleer de onderwijzer door doelmatige leerboeken geholpen wordt, mist hij die ondersteuning bij het onderwijs in de genoemde deelen der Grieksche grammatica, en moet de kennis daarin door den leerling hoofdzakelijk worden verkregen uit hetgeen hem bij het behandelen der schrijvers mondeling wordt medegedeeld.

Die mate van kennis eindelijk, welke toelaat dat reeds op de scholen met vrucht de Attische dichters worden gelezen, en naar aanleiding daarvan de verschillende metra eenigzins naauwkeurig bekend gemaakt, meent de ondergeteekende, dat slechts door enkele jongelieden van uitstekenden aanleg verkregen wordt.

Dit alles in het oog houdende heeft hij, om zijn oordeel over de geleverde proeven van bekwaamheid uit te drukken, de woorden door de commissie vastgesteld, op de volgende wijze gebruikt:

Satis duidt aan, dat de geëxamineerde de regels der Attische declinatie en conjugatie, de geslachts- en vergelijkings-vormen der adjectiva en de meest voorkomende onregelmatigheden in verbuiging en vervoeging kende; en genoeg wist van de beteekenis en syntaxis der woorden om eene gemakkelijke plaats uit een Attisch prozaschrijver vaardig te kunnen vertalen.

Zoo die vaardigheid ontbrak, of de kennis der vormleer de vereischte uitgebreidheid of vastheid bleek te missen, is het oordeel uitgedrukt door het woord *Tenuiter*.

Doch zoo de regelmatige vormen niet werden gekend, en de examinandus toonde geen inzigt gekregen te hebben in het werktuigelijke van de Grieksche taal, ook als de onkunde in de onregelmatige vormen of in de beteekenis der woorden groot bleek te zijn, is dit aangeduid door het woord *Male*.

Daar de ondergeteekende oordeelt, dat de naauwkeurige kennis der vormleer de eerste grondslag tot eene vruchtbare beoefening der oude talen is, en het onderwijs dus in de eerste plaats moet streven om die kennis te doen verkrijgen, heeft hij gemeend, bij de beoordeeling der geëxamineerden, die kennis ook het eerst in aanmerking te moeten nemen.

Was het hem derhalve gebleken dat de bekendheid met de vormen gering was, of ook slechts even toereikend om met het woord *satis* als voldoende te kunnen worden bestempeld, zoo strekte hij zijn onderzoek niet verder uit, daar, gesteld zelfs, dat bij den examinandus grondige kennis in de overige deelen der grammatica gevonden ware, dit op het oordeel over de vruchten van het door hem genoten onderwijs geen invloed zou hebben gehad.

Om dus examinandus en examinator niet noodeloos te vermoeijen, werd in die gevallen geen opzettelijk onderzoek naar de kennis in de syntaxis gedaan. Dit werd alleen ondernomen, zoo vaste en uitgebreide kennis in de vormleer en voldoende vaardigheid in het vertalen getoond waren; en zoo het dan bleek dat de hoofdregels der syntaxis den examinandus niet onbekend waren, werd de graad zijner bekwaamheid door het woord *Bene* aangeduid.

Van de 297 jongelieden, die tot het examen waren opgekomen, zijn er 149 door den ondergeteekende geëxamineerd. De uitslag van het onderzoek voor ieder hunner, in het bijzonder ook voor de kweekelingen van ieder der verschillende inrigtingen van onderwijs te zamen, en voor die van de verschillende privaat onderwijzers, blijkt uit de overgelegde tabellen en aanteekeningen.

De tabel hieronder geeft een algemeen overzigt van den afloop der examens door den ondergeteekende afgenomen.

	EXAMINEERDEN, leerlingen van gymnasien en andere openbare inrigtingen van onderwijs in Nederland,		GEËXAMINEERDEN, leerlingen van instituten in Nederland,		Geëxamineerden door privaat lessen gevormd in Nederland.	Geëxamineerden buiten Nederland onderwezen.	Geëxamineerden onbekend waar onderwezen.	TOTAAL.
	die den cursus hebben afgeloopen of op de hoogste klasse zijn onderwezen.	die den cursus niet hebben afgeloopen, doch van welke het onbekend is op welke klasse zij zijn onderwezen.	die den cursus hebben afgeloopen, of op de hoogste klasse zijn onderwezen.	die den cursus niet hebben afgeloopen, doch van welke het onbekend is op welke klasse zij zijn onderwezen.				
Egregie	0	0	0	0	0	0	0	0
Bene	1	0	0	0	0	0	0	1
Satis	10	1	0	0	4	0	0	15
Tenuiter	22	3	3	[illegible]	14	[illegible]	[illegible]	42
Male	50	7	2	[illegible]	8	[illegible]	[illegible]	[illegible]
	83	11	5	[illegible]	46	[illegible]	[illegible]	149

Het is er verre van af, dat alle geëxamineerden, welker bekwaamheid met hetzelfde woord staat aangeduid, onderling in gehalte en omvang van kennis gelijk zouden zijn.

Onder hen wier kunde als voldoende (*Satis*) staat opgegeven, waren er, die eerst na veel aarzeling aan hunne antwoorden de noodige juistheid wisten te geven, en het bewijs leverden, dat de kennis der taalvormen in den loop hunner studien niet behoorlijk was onderhouden, en slechts bij hen bestond als eene herinnering aan vroeger onderwijs, door de gedane vragen weder verlevendigd en opgewekt.

Anderen daarentegen bewezen door de juistheid en vaardigheid hunner antwoorden, dat zij in de gronden der taal uitmuntend waren onderwezen, en hunne beoefening tot de laatste tijden toe hadden voortgezet; slechts had men om redenen, die bij het examen niet zijn gebleken, aan dat onderwijs niet die uitgebreidheid gegeven, welke hunne bekwaamheid als meer dan voldoende (*Bene*) kon doen beschouwen.

Zoo waren er onder hen, wier bekwaamheid onvoldoende (*Tenuiter*, *Male*) is geoordeeld, enkele weinigen welke de taalgronden misschien eenmaal vrij goed hadden gekend, maar zonder hulp van den examinator niet meer in staat waren, om hetgeen zij vroeger hadden geweten in hun geheugen terug te vinden. Een gering aantal, verder, had vrij voldoende kennis van de vormleer, maar wist de beteekenis der meest gewone woorden niet, en miste daarbij alle vaardigheid in het vertalen.

Maar verreweg de meesten onder hen deden door hunne antwoorden een gegrond vermoeden ontstaan, dat zij de eerste gronden nooit behoorlijk hadden gekend, noch ooit tot een juist inzigt in den bouw van de Grieksche taal waren geleid.

Velen waren er evenwel, die bij grove onwetendheid in de taalgronden eene zekere vaardigheid hadden, om uit de woorden, wier beteekenis zij kenden, eenen zin zamen te stellen, die met den zin, welke hun ter vertaling was voorgelegd, vrij wel overeenkwam. Maar dikwijls werd dan opgemerkt, dat bij den aanvang der vertaling, als men nog geen hulp vond in de kennis van den inhoud van het stuk, dat moest worden overgezet, naamvallen, personen, tijden enz., op de wonderbaarlijkste wijze met elkander werden verward. Zoo ook (als bijv. uit *Xenophons Anabasis*) eerst een gedeelte waarin de schrijver verhaalt, en daarop een stuk midden uit eene in het verhaal ingelaschte redevoering ter vertaling gegeven werd, gebeurde het meermalen, dat men den overgang niet bemerkte, maar in den derden persoon, en in een verleden tijd overzette, hetgeen in den eersten en tweeden persoon en in den tegenwoordigen tijd was voorgesteld.

Hoe weinig bevredigend dan de uitslag van het onderzoek den ondergeteekende is voorgekomen, blijkt uit de overgelegde aanteekeningen en uit hetgeen hierboven is gezegd geworden. Het schijnt, dat vele onderwijzers of de rigting miskennen, die de taalstudie van den aanvang af nemen moet, of door de gebrekkige inrigting der scholen, waaraan zij werkzaam zijn, verhinderd worden aan hun onderwijs die grondigheid te geven, welke zij zelven zouden verlangen. Hieraan alleen toch kan hij toeschrijven de groote oppervlakkigheid en onzekerheid in kennis, door de meeste geëxamineerden aan den dag gelegd, welke, zoo de loop hunner studien te eeniger tijde vorderen mogt dat zij de overblijfsels der Grieksche oudheid naauwkeurig onderzoeken en uitleggen, zich zullen gedwongen zien op lateren leeftijd met veel moeite en groot verdriet aan te leeren, hetgeen ze vroeger onder goede leiding zich gemakkelijk hadden kunnen eigen maken.

W. G. Pluijgers.

(Het vervolg hierna.)

BINNENLANDSCHE BERIGTEN.

s Gravenhage, *den 20sten December.*

In de zitting van de Eerste Kamer der Staten-Generaal van heden is ingekomen een adres van den heer Huijssen van Kattendijke, advocaat bij den Hoogen Raad, daarbij verzoekende bij de benoeming van een commies-griffier in aanmerking te komen.

Het wets-ontwerp tot heffing der grondbelasting in Limburg is na eene vrij langdurige beraadslaging met 24 tegen 8 stemmen afgestemd.

Tegen hetzelve hebben gestemd de heeren: de Jonge van Ellemeet, van Andringa de Kempenaer, van Sasse van Ysselt, Borski, van Wessem, van der Lek de Clercq, van Lidth de Jeude, van Swinderen, Insinger, de Sitter, van Rijckevorsel, Boxman, de Brauw, Bosch van Drakestein,

Philipse, Tonckens, van Beeck Vollenhoven, Cost Jordens, van Heeckeren van Wassenaer, Verheij van den Bogaard, van Eijsinga, van Aylva van Pallandt, van Nispen van Pannerden en 't Hooft.

Het wets-ontwerp betreffende dadingen over domaniale zaken en dat tot verlenging van den termijn voor de invoering van postzegels, zijn elk zonder beraadslaging met algemeene stemmen aangenomen.

In de zitting van de Tweede Kamer der Staten-Generaal van heden zijn de algemeene beraadslagingen over het Vde hoofdstuk der staatsbegrooting voortgezet en geëindigd. Daarna is de Kamer overgegaan tot de behandeling der artikelen en zijn de vijf eerste daarvan aangenomen. De voortzetting der beraadslagingen is bepaald op heden avond ten half acht ure. In deze zitting zijn ingekomen de navolgende wets-ontwerpen: één strekkende tot het aanbrengen eener wijziging in de wet van 28 Julij 1850 (*Staatsblad* n°. 44), twee tot het verleenen der hoedanigheid van Nederlander aan F. H. van Lindoren te Alblasserdam en aan M. Nauta Peters te Harlingen, en een tot het brengen van wijzigingen in de in Nederlandsch Indie bestaande tariven van inkomende regten op sommige voorwerpen. Het algemeen verslag omtrent het wets-ontwerp tot aanvulling der wet van 14 September 1849, omtrent provinciale belastingen in Friesland is uitgebragt; zullende de dag der beraadslagingen over dat voorstel van wet nader worden bepaald.

Wij zijn in staat gesteld tot de mededeeling van den volgenden

STAAT *van de op 15 December 1850 in de Entrepôts te Amsterdam, Rotterdam, Dordrecht en Middelburg, aanwezige hoeveelheden der hierna vermelde goederen.*

GOEDEREN.		Amsterdam.	Rotterdam.	Dordrecht.	Middelburg.	TOTAAL.
Asch, pot en parel	pond	1,242,236	590,494	»	»	1,832,730
[illegible]		640	»	»	»	640
Granen: Gerst	last	273	175	»	»	448
Granen: Rogge	»	14,931	1,639	536	»	17,106
Granen: Boekweit	»	178	14	»	»	192
Granen: Tarwe	»	4,588	4,367	37	»	8,992
Indigo	pond	104,930	»	»	»	104,930
Koffij	»	2,286,942	868,275	»	»	3,155,217
Rijst	»	1,161,058	77,585	»	»	1,238,643
Suiker (ruwe)	»	15,296,459	3,800,977	81,468	690,243	19,869,147
Tabak in rollen of bladen en ongeplette stelen	»	521,833	717,753	»	»	1,239,586
Tin	»	2,335,541	1,500	»	»	2,337,041
Traan, walvisch en robben-	vaten	940	245	»	»	1,185
lever-		87	183	»	»	270

In de *Provinciale Utrechtsche Courant* leest men de volgende berigten uit Curaçao, van den 16den October jl. gedagteekend:

„Wij hebben wel in deze maand eenige regenvlagen op dit eiland gehad, doch op verre na niet voldoende, om den landbouw veel hoop in te boezemen. De grond is weder droog en de drukkende hitte blijft aanhouden.

„Uit Chagres vernemen wij, dat men er ijverig bezig is met den ijzeren spoorweg van daar naar Panama, en dat weldra een gedeelte van den ijzeren weg op het schiereiland van Panama voor den overtogt van de reizigers zal opengesteld worden."

Volgens de Javasche couranten van de maand October, waarvan wij den voornaamsten inhoud reeds in ons vorig nommer mededeelden, heeft de Gouverneur-Generaal nog de volgende beschikkingen genomen:

(*Javasche Courant van den 9den October.*)

bij het civiel departement:

benoemd: tot ingenieur der 3de klasse bij den waterstaat en 's lands gebouwen, C. V. E. van Rijneveld, thans titulair ingenieur van de 3de klasse, met bepaling dat zijne standplaats zal zijn te Makassar;

tot 2den commies, belast met de administratie van 's lands kas, in de afdeeling Krawang, D. Brouwer, ambtenaar op wachtgeld, thans belast met de waarneming van die betrekking;

tot 1sten klerk op het residentie-kantoor te Rembang, A. Knappel, thans klerk op gemeld bureau;

tot klerk op het residentie-kantoor te Rembang, L. van Hutten, thans klerk op het bureau van den adsistent-resident te Bodjonegoro;

tot klerk op het adsistent-residentie-bureau te Bodjonegoro, residentie Rembang, C. J. Watson, thans klerk bij de afdeeling ordonnancering van den directeur-generaal van financien;

op verzoek eervol uit 's lands dienst ontslagen, onder toekenning van pensioen, de klerk op het residentie-kantoor te Rembang, P. C. Kim;

gesteld ter beschikking van den resident van Bezoekie, de ambtenaar der 2de klasse voor de dienst in Nederlandsch Indie, J. B. Westenberg;

bij het militair departement:

benoemd: tot intendant der 1ste klasse van de militaire administratie (hoofd-intendant), de intendant der 2de klasse J. H. Albrecht;

tot tijdelijken adjudant bij den kommandant der troepen in de [illegible]-afdeeling van [illegible], de 1ste luitenant L. F. Donleben;

geplaatst: bij het 13de bataillon infanterie, de majoor A. J. Andresen, van het wapen der infanterie.

(*Javasche Courant van den 16den October.*)

bij het civiel departement:

benoemd: tot predikant bij de protestantsche gemeente te Batavia, T. U. van Hengel, thans predikant bij de protestantsche gemeente te Soerabaija;

tot adjunct-ingenieur voor het stoomwezen in Nederlandsch Indie, W. Keulemans, thans die functien waarnemende.

bij het militair departement:

goedgekeurd dat door het militair departement zijn overgeplaatst:

bij het 5de bataillon, de 1ste luitenant A. J. F. d'Aumerie, van het garnizoens-bataillon in de Moluksche eilanden;

de 1ste luitenant C. J. A de Quay, van het 3de bataillon;

de 2de luitenant J. C. Immink, van het garnizoens-bataillon in de 2de militaire afdeeling;

bij het 6de bataillon, de 1ste luitenant J. C. van Ketwich, van het garnizoens-bataillon ter Westkust van Sumatra;

de 1ste luitenant C. F. Koch, van het garnizoens-bataillon ter Westkust van Sumatra;

bij het 8ste bataillon, de 2de luitenant C. B. D. Ohrly, van het 14de bataillon;

bij het 10de bataillon, de kapitein J. E. Schelfhout, van het garnizoens-bataillon ter Westkust van Sumatra;

bij het garnizoens-bataillon in de 2de militaire afdeeling, de kapitein J. Schneider, van het 2de bataillon;

de 2de luitenant J. L. d'Harvant, van het 5de bataillon;

bij het garnizoens-bataillon ter Westkust van Sumatra, de 1ste luitenant P. J. F. J. Marten, van het 6de bataillon;

de 1ste luitenant J. A. Dreijer, van het 6de bataillon;

de 1ste luitenant F. J. F. Franck, van het 10de bataillon;

de 1ste luitenant G. Bruijnis, van het 6de bataillon;

de 2de luitenant J. F. G. Verhoeff, van het 10de bataillon;

bij het garnizoens-bataillon in de Moluksche eilanden, de 2de luitenant J. M. Bruijn, van het garnizoens-bataillon ter Westkust van Sumatra;

zijn geplaatst:

bij het 4de bataillon, de 2de luitenant F. R. C. Schluter;

bij het 7de bataillon, de 2de luitenant G. J. Riesz, en

de 2de luitenant J. G. van Batenburg van Imbyze, allen onlangs uit Nederland aangekomen.

De *Javasche courant* van den 9den October behelst nog de volgende berigten:

„In den avond van den 4den October 1850, omstreeks acht ure, is brand ontstaan in het stadhuis te Samarang, in hetwelk zich bevonden de bureaux en de archiven van den raad van justitie en de politie; het geheele gebouw is nagenoeg in de asch gelegd, en alleen met de meeste moeite is het gelukt, de belendende gebouwen voor de vlam te sparen.

De oorzaak van dit onheil is voor alsnog niet kunnen worden uitgevorscht; verlies van menschenlevens is niet te betreuren."

— „Ten gevolge der aardbeving, van welke melding is gemaakt in de *Javasche Courant* van 5 October jl., zijn de muren van de controleurs-woning te Ngrowo, in de residentie Kedirie, zoodanig gescheurd, dat men denkelijk tot de afbraak van dit huis zal moeten overgaan."

Met dit nommer der *Staats-courant* worden verzonden:

1°. vel 12 en 18 van het BIJBLAD I, behelzende het verslag van het verhandelde in de zitting der *Eerste* Kamer van den 17den dezer;

2°. vel 81 en 82 van het BIJBLAD II, inhoudende een gedeelte van het verslag van het verhandelde in de zitting der *Tweede* Kamer van den 16den dezer;

3°. vel 101 van laatstgenoemd BIJBLAD, behelzende een gedeelte van het verslag van het verhandelde in de zitting der genoemde Kamer van den 18den dezer; en

4°. vel 51 2a en 55 der *Bijlagen* van hetzelfde BIJBLAD II, inhoudende verschillende laatstelijk bij de genoemde Kamer ingekomen stukken.

A D V E R T E N T I E N.

** De gewone Audientie van den Minister van Oorlog zal op aanstaanden Dingsdag den 24sten dezer geen plaats hebben.

MINISTERIE VAN BINNENLANDSCHE ZAKEN.

Provincie *Gelderland*.

AANBESTEDING.

Op Vrijdag den 27sten December des jaars 1850, des middags ten 12 ure, zal, onder nadere goedkeuring, door den Minister van Staat, Commissaris des Konings in de Provincie Gelderland, of, bij deszelfs afwezendheid, door een der leden van de Gedeputeerde Staten, en in bijzijn van den Hoofd-Ingenieur van den Waterstaat, in het 3de district, aan het locaal van het Provinciaal Bestuur te Arnhem, worden Aanbesteed:

Het Bouwen van een Veerhuis, met Inrijschuur en Stalling, voor het Rijks-Veer over de Maas te Hedel.

Deze Aanbesteding zal geschieden bij inschrijving en opbod.

Het Bestek der bovengemelde Aanbesteding zal, boven en behalve aan het locaal van het Ministerie van Binnenlandsche Zaken, en aan dat van het Provinciaal Bestuur van Gelderland te Arnhem, ter lezing liggen op alle zoodanige plaatsen, alwaar gewoonlijk de Bestekken van Waterstaatswerken in gemelde Provincie ter lezing gelegd worden.

Zullende vier dagen vóór de Besteding de noodige aanwijzing in loco worden gedaan, en voorts nadere informatien te bekomen zijn bij den Hoofd-Ingenieur Conrad, te Arnhem, en den Ingenieur Waldorp, te Zalt-Bommel.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
THORBECKE.

GEREGTELIJKE AANKONDIGINGEN.

OPROEPING VAN CREDITEUREN.

De Bekende en Onbekende Schuldeischers, in de onder voorregt van Boedelbeschrijving aanvaarde Nalatenschap van wijlen den Heer *H. Heppenen*, in leven notaris te Wommels, worden Opgeroepen op Dingsdag den 31sten December 1850, des voormiddags precies ten 11 ure, ten huize van *W. L. de Roos*, aldaar, ten einde Rekening en Verantwoording van de Nalatenschap te hooren, en bij welbevinding, voor zooverre toereikende, uitbetaling te ontvangen.

* Al degenen die iets Verschuldigd zijn aan of te Vorderen hebben van de onder het voorregt van Boedelbeschrijving aanvaarde Nalatenschap van wijlen den Heer *Arnoldus Berg*, gewoond hebbende te Alkmaar en aldaar onlangs overleden, worden verzocht daarvan uiterlijk vóór 1 Januarij 1851, Betaling of Schriftelijke Opgave te doen, ten Kantore van den Notaris *D. N. van Ellen* te Alkmaar. Brieven Franco.

TE 'S GRAVENHAGE, TER ALGEMEENE LANDS-DRUKKERIJ.